

TOKAT NEBİKÖY YÖRESEL KADIN-ERKEK GİYİMİNDE ALEVİLİKTEKİ ÜÇLEME, DÖRT KAPI-KIRK MAKAM VE ON İKİ İMAM KAVRAMLARININ YANSIMALARI

Emine NAS*
Gülizar ÇELEBİLİK**
Aliye DEMİRBAŞ***

Özet

Zengin kültürel değerlere sahip Tokat ve çevresinde, geleneksel yaşam tarzının devamı olarak yöresel giyimlerin halk tarafından yaygın bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Çalışma; Türkmen ve Alevi kültürlerinin sentezlenerek bir arada yaşatıldığı Tokat İline bağlı Nebiköy'e odaklıdır. Yerel giyimleri ile özgün bir yöre olan Nebiköy'de; halk kültürü dinamiklerinin etkisine bağlı olarak donatılan kadın-erkek giyimleri, Anadolu giyim kuşamında zengin bir mozaiği yansıtmakta ve karakteristik özellikler barındırmaktadır.

Bu kapsamda çalışma; Alevi inancındaki üçleme, dört kapı-kırk makam ve on iki imam kavramlarının sembolik olarak giyimler üzerindeki renk ve motiflere yansıtıldığına dair tespitleri ortaya çıkartmak amaçlıdır. Sosyal yapısı içinde Alevi inanç ve geleneklerinden beslenen etno-kültürel özelliği ile Nebiköy, Anadolu'nun zengin yöresel giyim anlayışı içinde özgün bir üslup sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Tokat, Nebiköy, Alevi, giyim, üçleme, dört kapı-kırk makam, on iki imam

THE REFLECTIONS OF TRINITY, FOUR DOOR FOURTY AUTHORITY, AND TWELVE IMAM CONCEPTS IN ALEVISM ON TRADITIONAL MEN/WOMEN CLOTHING IN NEBIKOY TOKAT

Abstract

It is observed that, in Tokat and surroundings which has cultural values, traditional garments are used by folk commonly as a continuance of traditional lifestyle.

Study is focused on Nebiköy bounded up in Tokat, where Turkoman and Alevi cultures being lived together by being synthesized. As an original region with its' local garments, men and women wear is equipped with depending on the dynamics of folk culture reflects a rich mosaic in Anatolian apparel and hosted characteristic qualifications in Nebiköy.

---

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Konya/Türkiye, eminenas@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Konya/Türkiye, glzr.altun@gmail.com

*** Yüksek Lisans Öğrencisi Selçuk Üniversitesi Konya/Türkiye, aliyedemirbas@hotmail.com

On this scope, study is aimed to find out the determination, relating to the reflection of the motifs and colours on the clothings as symbolic of concepts as trinity, four door forty authority, and twelve imam in Alevi belief. Nebiköy is presenting an original style in its' social structure, feeding by Alevi beliefs and traditions with its' ethno-cultural qualification in the understanding of rich regional clothing of Anatolia.

Keywords: Tokat, Nebiköy, Alevi, garment, trinity, four door forty authority, twelve imam.

Giriş

Yüzyıllardır deneyimler ile kuşaktan kuşağa aktarılarak günümüze ulaşan ve yaşam biçimi olarak kabul edilen “kültür”; toplumların sağduyusu, günlük hayatı, dini, geleneği, dünya görüşü ve beğenisi ile birlikte sözlü gelenekler, uygulama ve ürünlerle beslenmiş, ait olduğu toplumların yapı ve dokusunu ortaya koyan değerler bütünü olarak tanımlanmıştır (Artun, 2008: 453; Günay, 1999: 24). Toplumların kültür değerlerinin en önemli kısmını, gözle görülen canlı belge nitelikleri ile giyim kuşam oluşturur.

Giyim kuşam, özellikle korunma içgüdüğü, doğa koşullarına uyma, dinsel ya da felsefi inançlar, yapılan işe uygunluk sağlama, yönetsel düzenlemeler, ekonomik koşullar, psikolojik eğilimler ve moda olmak üzere çeşitli etkenler tarafından biçimlenmiştir (Turan, 1994:202). Aynı zamanda coğrafya, din, sosyal statü, cinsiyet gibi toplumların etnik özelliklerini de belirleyici önemli ipuçları taşıyan ve toplumlararası bağlantı sağlayan sosyal bir araçtır (Tyrchniewicz, Hicks, 1979:187).

Türk kültürü içinde yer alan giyim kuşama ait özellik ve kaynakların varlığı Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. Bu bağlamda Türk giyim kuşamının; uzun tarihi geçmişi, yayıldığı geniş coğrafi alan, etkileşim halinde olduğu kültürler ve değişen inanç sistemleri ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Her dönemde çeşitli etkenlerin sebep olduğu sonuçlar doğrultusunda birbirinden ayrı özellikte milli ve yöresel giyimler oluşmuştur. Anadolu, geleneksel giysi kültürü adı altında incelenebilecek zengin bir repertuara sahiptir. Bu çeşitlilik içinde Tokat ve çevresinin giyim kuşama, bugüne ulaşan örnekleri ile yöresel giysi özellikleri açısından geleneksel, özgün ve dinamik bir yapı sergilemektedir.

Orta Karadeniz Bölgesi'nin iç kesiminde yer alan Tokat İli, sahip olduğu doğal kaynakları ve coğrafi konumu itibarıyla tarih boyunca çeşitli imparatorluk, devlet ve beyliklerin iktidar mücadelesine tanıklık etmiş bir Anadolu kentidir (Türker, 1996:1). Zengin tarihi birikimi içinde; Hititler merkezi bölgesinde olup daha sonra Asurlular, Hurriler, Kimmerler, Frigler, İskitler, Persler, Mitanniler (Üçer, 1987: 217; Gökbilgin, 1979: 401) gibi uygarlıkların yerleştiği kent, bu medeniyet

ve kavimlerin bıraktığı eserlere de ev sahipliği yapmıştır. Malazgirt zaferinden sonra bir Türk-İslâm şehri olarak büyük gelişme göstermiştir. Şehir Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı idaresine girmiş, bu tarihten sonra ticari ve idari durumu zaman zaman dalgalanmalara maruz kalmakla birlikte daima önemini korumuştur (Gökbilgin, 1979: 405-407).

Resim No:1 Tokat gravür (Joseph Pitton de Tournefort, *Relation d'un Voyage du Levant*, Aux dépens de La Compagnie. Paris. 1718, s. 299).

Tarihin hemen her döneminde İç Anadolu'yu Karadeniz'e bağlayan ana kervan yolu, Tokat kent merkezinden geçmiştir. Bu özelliğinden dolayı Tokat; Danişmentli, Selçuklu, Eratna ve Osmanlı dönemlerinde önemli imar çalışmalarının merkezi durumunda olmuştur (Eraşar, 2004: 6) (Resim No: 1).

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Tokat ve halkından “*Şehir genişlik ve ucuzluklu bir yer olup dünya yüzünde eşi yok gibidir. Yılın her zamanında halkın nimetleri boldur. Hacı Bektaş Veli'nin hayırlı ve bereketli dualarıyla bu eski tarihi şehir “alimler konağı fazıllar yurdu ve şairler yatağıdır”* şeklinde söz eder (Kahraman, 2010:69-70).

Köklü bir tarihe ve zengin kültürel değerlere sahip Tokat ve çevresinde özellikle Reşadiye, Almus, Zile, Turhal ilçeleri ile Çamlıbel Kasabası, Acısu, Çayır, Kervansaray, Nebiköy, Sahil, Yahyakent köylerinde geleneksel yaşam tarzı ve giyimi, günlük yaşam içinde halen devam ettirilmektedir.

Fotoğraf No:1 Nebiköy genel görünüm (Nebiköy Kültür ve Dayanışma Derneği Arşivinden).

Bugün, Türkmen gelenekleri ile birlikte Alevi inancının ritüellerle canlı tutulduğu önemli yörelerden biri de Tokat İline bağlı olan Nebiköy'dür. Tokat'ın doğusunda yer alan Nebiköy, İl merkezine 17 km. uzaklıkta olup 70 hanelidir (Fotoğraf No: 1). Köyün tarihi ve adının nereden geldiği hakkında kesin bilgi elde edilememesine rağmen, yöreden alınan sözlü bilgilerden

Fotoğraf No:2 Saya şenliklerinde halk oyunları ekiplerinden görünüm (Nebiköy Kültür ve Dayanışma Derneği Arşivinden).

uzun yıllar önce Köy'ün geçmişte yayla olarak kullanıldığı, kiremit imalatı yapıldığından dolayı da *Kiremitlik* ismi ile bilindiği öğrenilmektedir. İlk olarak Tokat'ın Almus ilçesi karayolu üzerindeki Kürt Pınarı bölgesine yerleşen köy halkı, Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Çaldıran Savaşından sonra dini baskıların artmasından dolayı bugünkü yerleşim yeri olan Nebiköy'e yerleşmiştir. Nüfusu yaklaşık 200 olan Nebiköy, gençlerin farklı illere çalışmak için gitmelerinden dolayı çoğunlukla yaşlılardan oluşmaktadır. Köy halkı geçimlerini hayvancılık ve meyvecilikle sağlamaktadır (Hüseyin Arslan/1949).

Nebiköy halkı Orta Asya'dan göç eden, Türkmen ve Alevi bir topluluğun devamıdır. Köy'ün, kültürel yapısını zengin bir repertuarla sunan yöresel giysileri, şehir yaşamında çeyiz sandıklarında yer alan emsallerinin aksine, hayatın içinde tüm güzellikleri ile kullanılarak yaşatılmaktadır. Özellikle evli ve yaşlı kadınlar; dini ritüellerde ve günlük yaşamın getirdiği doğum, düğün, ölüm gibi sosyal olaylar etrafında, geleneksel olarak kutlanan Saya ve Nevruz şenliklerinde yerel giysileri yaygın olarak kullanılmaktadırlar (Fotoğraf No: 2).

Yöreyle ait giyim kuşamın; sosyal yaşam içindeki varlığına ve halk oyunları ekiplerince sürdürülebilirliğine ait kullanım özellikleri, birçok araştırmacının dikkatini çekmiş, betimsel olarak giyim parçalarının giyiliş sıralaması, kullanılan malzeme, teknik ve giyim kalıpları üzerine çalışmalar yapılmıştır (*Hanilçe*, 2011:423-455; Kaya, Çoksevrim, Paktaş, 2010:249-268; Çağlayan,1990; Altuntaş, Şahin, Kahveci, 2000; Nas, Çelebilik, Demirbaş, 2011). Ancak; Nebiköy yöresel giyimlerinde, Alevi inanç kavramlarına dair somut yansımaların yer aldığı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmanın amacı; inançları yaşamlarına derin bir şekilde işleyen yöre halkının, kullandıkları giysilere titizlikle gizledikleri değerleri gün ışığına çıkarmak dolayısı ile de bugüne ve yarına aktarmaktır. Bu nedenle araştırmanın konusu; Nebiköy kadın-erkek giyimlerinin genel özelliklerinin yanı sıra seçilen renk ve motiflerde, Alevilik felsefesinin üçleme, dört kapı-kırk makam ve *on iki imam* kavramlarına dayalı sayı sembolizminin ortaya konulması olarak seçilmiştir.

Bulgulara, sahada yapılan inceleme, gözlem ve karşılıklı görüşme yöntemleri

ile ulaşılmıştır. Karşılıklı görüşmelerden elde edilen sözlü bilgiler ve giysi parçaları üzerinde yapılan değerlendirmeler ile sonuca ulaşılmıştır. Köy halkı araştırmanın görsel materyaline aile fotoğrafları ile katkıda bulunmuş, seçilen görseller ilgili kişi ve kurumların izni ile kullanılmıştır. Çalışma; yöredeki kültür-inanç sisteminde var olan sözlü belleğe ait kavramların, maddi kültür öğeleri ile görsel bellek oluşturulmasına ait bir uygulamayı ortaya koymasından önemlidir.

1. Tokat İli Nebiköy Yöresel Kadın-Erkek Giyimlerinin Genel Özellikleri

Nebiköy yöresel kadın-erkek giyimleri kendi içinde birçok parçadan oluşmaktadır. Yöre giyimlerinde baş, beden ve ayağa giyilen parçalar ve süsleme amaçlı tamamlayıcı aksesuarlar bulunmaktadır. Bu giyimlerin genel bir adı olmamakla birlikte her bir giyim parçası yöresel terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin; ceketin karşılığı; *aba, gazeke*, başörtüsünün karşılığı; *yazma, findi*, şapkanın karşılığı; *fes, terlik*, ayakkabının karşılığı; *postal, yemeni*, çarık, iç çamaşırı ve elbisenin karşılığı; *iç saya, göynek*, pantolonun karşılığı; *şalvar, zıvga*'dır (Akgül Bektaş/1945). Nebiköy geleneksel kadın-erkek giyim parçalarının giyiliş sıraları ve yöresel ifadeleri şu şekildedir:

Kadın giyimi;

baş giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

- *semerli – parçalı fes,*
- *findi – elmalı yazma,*
- *içi dolu yazma – çit yazma,*
- *oyalı/oyasız yazma – yaşmak,*
- *duvak,*

aksesuar olarak;

- *saçkı – saçlık – saç bağı,*
- *sakallık – çenelik,*
- *alınlık,*

beden giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

- *iç saya,*
- *dış saya – üç peş (kutnu saya – oymalı saya – kadife saya),*
- *yağlık,*
- *tıman – şalvar,*
- *önlük – şal öynük,*

- *arkalık*,
- aksesuar olarak;
- *boncuklu bel bağı – püskül*,
- *çarpana bağı*,
- *tuzluk*,

ayak giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

- *alaca çorap*,
- *aynalı çarık* (Fotoğraf No: 3),

Erkek giyimi;

Baş giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

Fotoğraf No:4 Tokat halk oyunları ekiplerinde erkek giyimi (Altuntaş, Şahin, Kahveci, 2000:10-11).

Fotoğraf No:5 Nebiköy düğün giyimleri (Dudu Aydın1951, kızı ve damadı)

Fotoğraf No:3 Nebiköy günlük kadın giyimlerinden örnekler (soldan sağa Ayşe Aydın/1959, Emine Bektaş/ 1962, Yeter Çiçek/1962, Ali Çiçek/1960).

- *fes*,
- *terlik*,
- *alaca poşu*,
- *al yazma*,

Beden giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

- *içlik – işlik*,
- *zıvga – zıvga*,
- *yelek*,
- *aba*,
- *gazeki-işlemeli cepken*,
- *zıvga bağı – bel bağı – kaytan kuşak – çarpana bağı*,
- *kuşak*,

Ayak giyim parçaları giyiliş sırasına göre;

- *alaca çorap*,
- *ipli çarık-sırmalı çarık*,
- *yemeni- postal*

Genellikle evli veya yaşlı kadınlar özel ve gündelik hayatta; *semerli fes*, içi dolu yazma, *saçkı*, iç saya, oymalı ve kadife dış saya, şalvar, kadife ve şal önlük, arkalık, boncuklu bel bağı, *alaca çorap*, *ayakkabı* veya *terlik* giyim parçalarını,

Fotoğraf No:6 Arslan ailesinin düğününden görünüm

gelin olan genç kızların ise; *elmali yazma*, *duvak* (Fotoğraf No: 5), *kutnu saya*, *ipekli tıman* ve *yağlık parçalarını* kullandıkları öğrenilmektedir (Akgül Bektaş/1945).

Köyün erkekleri, gündelik hayatta yöresel giyimleri kullanmamaktadırlar. Düğünlerde damat adayı; nişanlısının hediye ettiği baş giyim parçası olan *terliği*, üçgen biçimde katlanıp omuza konan kenarı pullu *al yazmayı* kullanmaktadır. Her

iki giyim parçasının kullanımı, düğün töreninde damadı diğer erkeklerden ayırmak amaçlıdır (Fotoğraf No: 5-6). Nebiköy erkek giyimlerinin tüm parçaları, Tokat ve çevresinde bulunan halk oyunları ekipleri tarafından kullanılmakta, özgünlüğü korunarak tanıtılmaktadır (Kaya, Çoksevim, Paktaş, 2010:267) (Fotoğraf No: 7). Bununla birlikte özel günlerde, kültürel özelliklerin

Fotoğraf No:7 Tokat Halk Oyunları ekibinden görünüm.

Fotoğraf No:8 Nebiköy Saya Şenliklerinde geleneksel giyimli çocuklar.

benimsenmesi ve sürekliliği açısından, kız-erkek çocuklarına yöresel giysilerin giydirilmesine özen gösterilmektedir (Fotoğraf No: 8).

Yöre giyim kuşam parçalarının oluşturulmasında ve süslemesinde kullanılan malzemeler, uygulanan teknikler, seçilen renkler ve motifler, Türkmen ve Alevi kültürlerinin harmanlanması ile oluşmuş, yöreye özgü uygulamalar taşımakla birlikte köklü bir kültür tarihinin izlerinin sürekliliğini ortaya koymaktadır.

Nebiköy yöresel giyimlerinde; yünlü, ipeklili, pamuklu ve sentetik kumaşlar tercih edilmektedir. Süslemelerde ise; yün, sentetik iplik ve boncuklarla yapılmış

Fotoğraf No:9 Şal dokumadan yapılan şal öynük ve tuzluk.

Fotoğraf No:10 Nebiköy kadın giyim aksesuarı sakçı.

Fotoğraf No:11 Nebiköy kadın giyim aksesuarı çenelik.

Fotoğraf No:12 Terlik Motif Düzenlemesi

Fotoğraf No:13 Soldan sağa kutnu saya üzerinde yatırma tekniği, şal öynük üzerinde susma tekniği, oymalı saya üzerinde applike tekniği.

Fotoğraf No:14 Soldan sağa sökmeli terlik alın kısmında kesme-çekme ajur ve sökmesiz terlik.

Fotoğraf No:15 Soldan sağa terlik alın kısmında kalebeden motif, semerli fés alın kısmı, alaca çorap motif düzenlemesinde üçleme kavramı.

saçaklar ve püsküller, cam, tahta ve plastik boncuklar, sentetik pul, metal zincir, gümüş para ve doğal insan saçı malzemeleri kullanılmaktadır (Fotoğraf No: 9-10-11).

Yörede giysi parçalarının kumaşlarında; mekikli, kirkitli ve kolan dokuma tekniklerinden yararlanılmaktadır. Malzemelerin hazırlanması, giysiye tutturulması ve giysi-aksesuar üzerindeki süslemelerde; beş şiş örücülüğü, iğne ve fırkete oyası, çeşitli dikişler, zikzak su büzgüsü, *yatırma* (kordon tutturma), pul ve boncuk tutturma, sayılı sarma, applike, *kanavçe* (çapraz iğne), *sökme-kirpik* (kesme-çekme ajur) ve *teyel* (iğne ardı) işleme teknikleri kullanılmaktadır (Dudu Aydın/1951) (Fotoğraf No: 12-13-14).

Giysilerde en çok kırmızı ve yeşil rengin kullanıldığı, bu renklerin yanı sıra sarı, mavi, siyah ve beyaz renklerin de tercih edildiği görülmektedir. Hâkim olan renklerden kırmızının Hz. Ali'yi, yeşilin ise Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.)'yı temsil ettiğine inanılmaktadır (Dudu Aydın/1951).

Giysilerde görülen motifler, Orta

Asya Türkmen kültürü kaynaklı olup, tabiat tasvirleri ve varlıkların biçimleri ile zenginleştirilip isimlendirilmektedir. Bunlar yöresel ifadeleri ile; *göl*, *kitlekli su/çatal akan dere*, *kurt ağzı*, *kurt izi*, *sivri diken*, *tetik*, *çıtna* (serçe parmak), *cimcime* (ufak tefek, küçük) *şekerpare* (tatlı, güzel), *kara yazma* (siyah örtü), *aynalı* (gösterişli, süslü), *serpme* (balık ağı), *elekçi* (çingene), *kalebeden* (kale duvarı), *muska* ve *kıvrım dal'*dır (Fotoğraf No: 13-14-15).

Nebiköy giyimini oluşturan her bir parça; malzeme, teknik ve süsleme özellikleri açısından yöreyi temsil eden zengin birer kültür simgesi konumundadır. Bu zenginliğin içerisinde giyimlerin, Alevi inancına ait üçleme, dört kapı-kırk makam ve on iki imam kavramlarının yansımalarını da taşıması maddi kültür değerlerini arttırmaktadır.

2. Alevilikte Üçleme, Dört Kapı-Kırk Makam ve On İki İmam Kavramları ve Nebiköy Kadın-Erkek Giyimine Yansımaları

Türk kültüründe yaygın olarak görülen sayı simgeçiliğinin temeli mitolojiye ve kutsal dinlere dayanmaktadır. Bu bağlamda, sayılar üzerine kurulan inançların kaynakları, hem İslam Dini'ne hem de Orta Asya yaşam geleneklerine bağlı olduğu bilinmektedir.

Simgesel değeri olan ve her birine özel anlamlar yüklenen bu sayılardan en çok kullanılanlar; üç, dört, beş, yedi, dokuz ve *kırk*'tır (Güvenç, 2009: 85). Bu sayılar taşıdığı anlamlardan ötürü "kutlu" sayılırlar.

Alevi inanç kurumunun öteki inanç kurumları gibi, çok eskilere gittiği hatta İlkçağ Anadolu Uygarlıkları ile bağlantılı olduğu söylenebilir. Sayılar, geleneklerle oluşan inançların taşıyıcısı durumdadır. Tek başına, soyut olarak, kutsallık taşıyan bir sayı yoktur. Sayının kutsallığı yansıttığı varlık türüyle ilgilidir. Bir sayı anıldığında, onun neyin karşılığı olduğu, neyi düşündürdüğü, neyi dile getirdiği göz önüne getirilir, onunla ilgili bir inanç kurumu ortaya çıkar (Eyüpoğlu, 2010: 301).

Alevilik içinde barınan *bir*, *iki*, *üç*, *dört*, *beş* ve *yedi* gibi sayılar bugün İslâmî terimler ile de özdeşleştirilmiş durumdadır (Durbilmez, 2011: 77). Alevi inancında önem taşıyan bu sayılar; inanç, anlayış, dini ritüel ve maddi kültür varlıkları içerisine gizlenmiş, böylece gelecek nesillere aktarılması sağlanmıştır.

Çalışma kapsamında incelenen Nebiköy, Orta Asya'dan göç eden, Türkmen ve Alevi bir topluluğun devamı olması nedeni ile İslamiyet ve öncesine ait inançları da bünyesinde barındırmaktadır. Nebiköy kadın-erkek giyimlerine ait parçaların renk ve motiflerinde eski Türk inançlarının yanı sıra Alevi inanç kavramlarının gizli izlerini de görmek mümkündür.

Yöredeki karşılıklı görüşmelerde; Alevilikte üçleme, dört kapı-kırk makam ve *on iki imam* kavramlarının, inancın gelenekle kaynaştırılarak, renk ve motiflerin aracılığı ile yerel giyimlere yansıtıldığı öğrenilmiştir. Böylece giyimlere *kutsal taşıyıcı* niteliği kazandırılmıştır.

Üç-Üçleme

Geçmişten günümüze farklı coğrafyalarda varlığını sürdürmüş kültürlerde üç sayısına; dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerinden dolayı ayrı bir önem verildiği öğrenilmektedir.

Türk kültüründe, özel anlamlar yüklenen gizemli sayılar arasında “üç” ün önemli bir yeri olduğu bilinmektedir (Durbilmez, 2005: 1-22). Kutsallık ve uğurluluk yüklenerek birtakım örf ve âdetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleştirilen sayıların en eskisi ve en yaygını “üç” tür.

Kapsayıcı sentez (Schimmel 2000: 69) olarak tarif edilen üç; başı, ortası ve sonu olan ilk gerçek sayı olarak görülür (Durbilmez, 2007: 177). Bütün insanlığın manevi mirası olduğu düşünülen üç sayısına yüklenen kutsallığın; *göklerin, yerlerin ve suların* üç ayrı varlık olarak eski çağ insan düşüncesinde yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Cassier, 1950: 98-99; Skidelsky, 2008: 12).

Dinler tarihinde de önemli bir yeri olan üç sayısı, İslamiyet içerisinde kendisine özel bir yer edinmiştir. Hz. Ali’ye bağlılıkta aşırı giden bazı Şii gruplar, İsmaililerin etkisiyle Hz. Muhammed’i Tanrı’nın görünüşü, Hz. Ali’yi de içi ve gerçekliği kabul etmişlerdir. Zaman içerisinde bu düşünce felsefi içeriğini kaybederek “Allah-Muhammed-Ali” üçü birdir, şeklindeki tevhid inanışına dönüşmüştür (Bayat, 2000: 16). Bu yönüyle üç sayısının kutsallık niteliğinin yanı sıra; bütünleştirici bir özelliğe sahip olması, dini törenlerdeki pek çok uygulamanın içerisine dâhil edilmesinde etkili olmuştur (Çıblak, 2010:90).

Alevi inancı ve Bektaşî felsefesinin temelini oluşturan ve Allah (c.c.) anlamında üçü bir, biri üç olarak algılanan *Allah-Hz.Muhammed-Ali* bu sayı ile ifade edilir. Burada tarikat adap ve erkânındaki Allah-Hz. Muhammed-Ali anısına herhangi bir biçimin üç kez yapılması eylemi de bu terimle anılır (Er, 1998: 2; Noyan, 2006: 341; Türkoğlan, 1995: 65). Bir başka deyişle onlar Allah’ın nurundan yaratılmış olup Hak yolunda, ruh ve varlıklarını birleştirmişlerdir (Kehl Bodrogi, 2003: 123).

Yörede üç ve üçleme kavramı “*Allah-Hz.Muhammed-Ali*” olgusunu temsil eder (Döne Arslan/1949). Bu olgu, sembolik bir şekilde renk ve motifler

Fotoğraf No:16 Soldan sağa kadife önlük, şal öynük, sarı saya motif düzenlemesinde üçleme kavramı.

Fotoğraf No:17 Soldan sağa kutnu saya ve oymalı saya motif düzenlemesinde üçleme kavramı.

Fotoğraf No:18 Soldan sağa iç etek, şalvar ve boncuklu bel bağı motif düzenlemesinde üçleme kavramı.

Fotoğraf No:19 Arkalık üzerinde üçleme, on iki imam kavramı.

aracılığı ile giyimlere yansıtılmıştır. Renklendirmelerin ve motif yerleştirme düzenlemelerinin üç sayısına bağlı olarak sıra, grup ve tekrar kuralları ile yapıldığı görülmektedir.

Üç ve üçleme kavramları;

terlik alın kısmında görülen *kalebeden* isimli motif, üç sıra ve üç farklı rengin tekrarlanması (Fotoğraf No: 15),

semerli fesin alın kısmına zincirlerin üç sıra şeklinde sıralanması (Fotoğraf No: 15),

alaca çorap üzerindeki motiflerin üç yatay bordürde yer alması (Fotoğraf No: 15),

kadife önlüğün yüzeyinde yer alan motiflerin üçerli gruplar halinde işlenmesi (Fotoğraf No: 16),

şal öynük kenar süslemelerindeki püsküllerde üçlü gruplarla renk tekrarına gidilmesi (Fotoğraf No: 16),

sarı saya etek kısmında ve *kutnu saya* etek ve kol üstü süslemelerindeki üç motifin üçlü gruplarla düzenlemesi (Fotoğraf No: 16-17),

oymalı saya etek kısmındaki motiflerin üç sıra yatay bordür olarak yinelenmesi (Fotoğraf No: 17),

iç etek ana motif bordürlerini birbirinden ayıran ara dikey bordürlerinin ve alt kenar bordürünün üç sıra olarak yerleştirilmesi (Fotoğraf No: 18),

şalvar paça kenar kısmına üç motifin üçlü gruplar halinde kullanılması (Fotoğraf No: 18),

boncuklu bel bağında yer alan püsküllerin üçlü gruplarla tekrarlanması (Fotoğraf No: 18),

arkalığın üç parçadan hazırlanması ve arkalık bağına üç adet püskül takılması (Fotoğraf No: 19) halinde aktarılmıştır.

Dört Kapı-Kırk Makam

Dört sayısı genellikle dünya ve fiziksel gerçekle ilgilidir ve maddi düzeni tanımlar (Schimmel, 2000: 98; Durbilmez, 2009: 72). İslam felsefesinde ve halk inanışlarında bazı temel unsurları nitelendirmek için kullanılır. Bunlardan bazıları; *dört unsur, dört kitap, dört melek, dört mezhep, dört halife, dört ana yön, dört mevsim, dört renk* gibi hususlardır (Durbilmez, 2011: 84; Özcan, 2004: 243).

Hazırlama ve *tamamlama* sayısı olarak adlandırılan kırk, büyük sayılar arasında en büyüleyici sayıdır (Schimmel, 2000: 265). Türk kültüründe ve İslam dünyasında kırka özel anlamlar yüklenmiştir (İnan, 1987: 238-240).

Alevi inancında dört sayısı, Allah'a ulaşmanın manevi aşamalarını temsil eden *dört kapı-kırk makam* kavramı olarak yer almaktadır (Zelyut, 1991: 34).

Alevilikte; Allah'a ulaşmak "birlik"e ulaşmak manasını taşıdığı, bunun da ancak "benlik" in yok olması ile mümkün olacağı inancı vardır. "Birlik" e ulaşmak, dört kapı ve her kapının da on makamı olması üzerine toplam kırk makamı aşmakla sağlanır (Birdoğan, 2006: 309). Hacı Bektaş-ı Veli'nin "Makalat" adlı eserinde dört kapı, kırk makam kavramı, Allah'a giden yolda geçirilmesi gereken aşamalar ve genel kurallar bütünü olarak anlatılmaktadır (Coşan, 1996: 32; Güzel, 2002: 47).

Alevilik, tüm değerlerini Kur'an'dan, Hz. Peygamberden (s.a.v.) ve on iki imamların (a.s.) iman, ahlak, iyi-kötü, doğru-yanlış, helal-haram, kin-sevgi, yaşam, ibadet, namaz, niyaz, cem, cemaat, aşk ve muhabbet ile ilgili öğretilerinden almış ve İslam ile özdeşleşmiştir (Kılıçoğlu, 1997:4-5). Bu nedenle, her kapı ve her makam Kur'an-ı Kerim ayetlerine ve öğretilere dayanmaktadır (Noyan, 1987: 217; Eröz, 1990: 171-172; Güvenç, 2009: 93-94).

Birinci kapı olan şariat kapısının *makamları*; iman etmek, ilim öğrenmek, ibadet etmek, haramdan uzaklaşmak, ailesine faydalı olmak, çevreye zarar vermemek, Peygamber'in emirlerine uymak, şefkatli olmak, temiz olmak ve kötü işlerden sakınmaktır. İkinci kapı olan *tarikât kapısının* makamları; tövbe etmek, mürşidin öğütlerine uymak, temiz giyinmek, iyilik yolunda savaşmak, hizmet etmeyi sevmek, haksızlıktan korkmak, ümitsizliğe düşmemek, ibret almak, nimet dağıtmak ve

özünü fakir görmektir. Üçüncü kapı olan *marifet kapısının makamları*; edepli olmak, bencillik, kin ve garezden uzak olmak, perhizkarlık, sabır ve kanaat, haya, cömertlik, ilim, hoşgörü, özünü bilmek ve arıftır. Dördüncü kapı olan *hakikat kapısının makamları* ise; alçakgönüllü olmak, kimsenin ayıbını görmemek, yapabileceğin hiçbir iyiliği esirgememek, Allah'ın her yarattığını sevmek, tüm insanları bir görmek, birliğe yönelmek ve yöneltmek, gerçeği gizlememek, manayı bilmek, sırrı öğrenmek ve Allah'ın varlığına ulaşmaktır (Yaman, 1993: 233-234; Eyüboğlu, 2000: 40-43).

Fotoğraf No:20 Soldan sağa sarı saya ve oymalı saya yaka ve kol motif düzenlemesinde dört kap kavramı.

Fotoğraf No:21 Kutnu saya motif düzenlemesinde dört kapı kavramı.

Fotoğraf No:22 Soldan sağa şal öynük, kadife önlük, iç etek motif düzenlemesinde dört kapı-kırk makam kavramı.

Fotoğraf No:23 Soldan sağa boncuklu bel bağı, çarpana bağı motif düzenlemesinde dört kapı – on iki imam kavramı.

Yörede *dört kapı-kırk makam* kavramı “Allah’a yakınlaşmak-ilahi sevgiye kavuşmak” olgusunu temsil eder (Akgül Bektaş/1945). Bu olgu, sembolik bir şekilde renk ve motifler aracılığı ile giyimlere yansıtılmıştır. Renklendirmelerin ve motif yerleştirme düzenlemelerinin dört ve kırk sayılarına bağlı olarak sayı, sıra, grup ve tekrar kuralları ile yapıldığı görülmektedir.

Dört kapı-kırk makam kavramları;

sarı saya, oymalı saya ve kutnu sayanın yaka ağzı ve kol üstlerinde yer alan motiflerin dört adet ve dört yatay bordür olarak tekrar edilmesi (Fotoğraf No: 20-21),

kutnu saya üzerinde yer alan ‘+’ şeklindeki geometrik biçimin dört yöne dışa doğru yönlendirilmesi (Fotoğraf No: 21),

şal öynük üzerinde yer alan motiflerin dört sıra dikey bordür içine toplam kırk adet olarak yerleştirilmesi (Fotoğraf No: 22),

kadife önlük yüzeyinin orta bölümünde yer alan kompozisyonda alt ve üst kenar köşelerde dört motifin yer alması (Fotoğraf No: 22),

iç etek ön yüzeyinde motiflerin dört dikey bordür halinde düzenlenmesi ve motif içlerinin ‘+’ şeklindeki geometrik biçim ile dörde bölünmesi (Fotoğraf No: 22),

çarpana *bağı* uç kısımlarında ve *boncuklu bel bağı*nda dörtlü gruplar halinde püsküllerin bulunması (Fotoğraf No: 23),

tuzluk ön yüzeyinde dört sıra boncuk saçakların uygulanması (Fotoğraf No: 9),

terliğin tepe kısmında yer alan motiflerin dört grup olarak bulunması ve yine *terliğin* tepe kısmında hareketli biçimde yer alan boncuklu püskülün (*cılgı*) dörtlü gruplar halinde düzenlenmesi (Fotoğraf No: 12) ile yansıtılmıştır.

On İki İmam

On iki sayısı, doğada var olan değerlerin nesnel olarak insan hayatı üzerindeki etkilerini belirleyen sembol ve simgelerin bütününe ifade eder.

Tarih içinde astroloji, kozmoloji ve inanç sistemlerinde fiziki âlem ile insan arasındaki birliktelikte on iki sayısına doğaüstü ve kutsal anlamlar yüklenmiştir (Çaycı, 2002: 1,15).

Alevilik ve Bektaşilikte on iki sayısı inancın temel kurumlarından biri olan *on iki imam* ile sembolize edilir. Ali'den başlayıp Mehdi'de biten bir inanç kaynağı durumundadır. Temel esas, *on iki imama* bağlılık ve Ehl-i Beyt sevgisidir. İmam, bir inanç topluluğunun öncüsü, başı ve manevi önderi durumundadır. İmamın varlığında dile gelen, biçimlenen inançlar tarikatın özünü oluşturur. Tanrı ile insanlar arasında bağlantı kurar, onun her davranışı ve bütün yaptıkları Tanrı adınadır. Ali'nin soyundan gelen imamlar, Tanrı'ya en yakın, Kuran'ın batın anlamlarını bilen, her yönüyle kutsal, mutlak biçimde masum sayılırlar. Ayrı ayrı olgunluk aşamaları, özellikleri ve nitelikleri vardır. *On iki imam*, Hz. Muhammed ve Ali nurlarının birleştiği kişiliklerdir (Eyüboğlu, 2000: 83; Zelyut, 1990: 40,106,340; Bozgeyik, 2000: 11).

Yörede *on iki imam* kavramı “iyi-kötü, doğru-yanlış, helal-haram, kin-sevgi” olgularını temsil eder (Fatma Çiçek/1928). Bu olgular, on iki sayısına bağlı olarak sembolik bir şekilde renk ve motifler aracılığı ile giyimlere yansıtılmıştır.

On iki imam kavramı;

arkalığın alt kısmında yer alan boncuklu püsküllerin on iki adet sıralanması (Fotoğraf No: 19),

tuzluk kenar kısmının on iki adet renkli püskülle çevrelenmesi (Fotoğraf No: 9),

çarpana *bağı* ve *boncuklu bel bağı* ucundaki püsküllerde yer alan, beyaz boncuktan yapılmış yuvarlak boğum ve mavi boncukların on iki adet olması (Fotoğraf No: 23) ile yansıtılmıştır.

Sonuç

Türkmen ve Alevi kültürlerinin sentezlenerek bir arada yaşatıldığı ve yerel giysileri ile özgün bir yöre olan Nebiköy'e odaklı bu çalışmada; kadın-erkek giyimlerinin karakteristik özellikleri yanı sıra Alevi inancındaki üçleme, dört kapı-kırk makam ve *on iki imam* kavramlarının sembolik olarak giyimler üzerindeki renk ve motiflere yansıtıldığına tespiti yapılmıştır.

Anadolu insanı kendi toprağında, kendi tarihinin gelişim çizgisi üzerinde birçok inanç aşamasından geçmiş, bu inanç aşamaları onun yaşama anlayışını biçimlendiren oluş basamaklarını meydana getirmiştir (Eyüpoğlu, 2000: 19).

Yöre halkı, Orta Asya Türkmen kültürü ile biçimlenen tarihsel süreçte, benimsediği Alevi inancına ait olguları, Anadolu kültürü ve gelenekleri ile birlikte sentezleyerek kendi yapısına uydurmuş ve özümsemiştir. Renkli ve canlı bir kültür yaşamına sahip Nebiköy'de giyim özellikleri ve giyimlere yüklenen anlam, Türkmen geleneklerinden ve Alevi inancının kavramlarından beslenmektedir.

Türk Dili ve Kültürü'nün önemli zenginlikleri içinde yer alan Alevi inanç sistemi, geniş bir coğrafyaya yayılan inanç zümresi, birçok ritüel ve inanç pratiği içinde kendi dinamikleri ile şekillenmiştir. Dolayısı ile zengin bir ritüelik terim dünyası da Türk Dili ve Kültürü'ne kazandırılmıştır (Ersal, 2011: 1058).

Kökleri Orta Asya'ya dayanan Türkmen kültürü giyim kuşamı, Türkiye Cumhuriyeti'nin modern yaşam biçimi ile kaynaşarak bir sentez oluşturmuştur. Yöresel giyimler toplumsal önemini korumakla birlikte, örf, adet ve geleneğe bağlı özellikler ile yaşatılmaktadır. İşlevleri bakımından bugün kullanılmakta olan giyimler ile benzer özellikler taşımakta, ancak halk arasında ve yöreden yöreye değişen farklı terminoloji ile isimlendirilmektedirler.

Nebiköy'de giyim kuşamla ilgili zengin bir terminolojinin var olduğu tespit edilmiştir. Giysilerin yapım ve süslemesinde uygulanan teknikler ve seçilen motifler yöresel ifadeler ile kullanılmakta ve yöre terminolojisini güçlendirmektedir. Motifler, doğaya ait öğelerden, canlı ve cansız varlıklardan esinlenerek antinatüralist bir yaklaşımla biçimlendirilmiş ve isimlendirilmiştir. Yörede giyime ait parçaların, süsleme tekniklerinin ve motiflerinin yöresel ifadelere sahip olması, Anadolu yöresel giyim kuşam terminolojine zenginlik katmaktadır.

Nebiköy'de Alevi inancının gelenek ve görenekleri, örf, âdet ve günlük yaşamla ilgili çeşitli uygulamalarda devam ettirildiği, ayrıca inanca ait soyut kavramların görsel niteliği açısından önemli bir yeri olan giysilere, renk ve motifler ile yansıtılarak kullanıldığı görülmektedir.

Yörede üç ve üçleme kavramı “Allah-Hz. Muhammed-Ali”, *dört kapı-kırk makam* kavramı “Allah’a kavuşmak”, *on iki imam* kavramı “iyi-kötü, doğru-yanlış, helal-haram, kin-sevgi” olgularını temsil eder. Bu olgular sayılar ile ifade edilerek sembolleştirilmiş, giyim ve giyime ait parçalara renk ve motifler aracılığı ile aktarılmıştır.

Renk ve motifler giysilere üç, dört, on, kırk ve on iki sayılarına bağlı olarak adet, sıra, grup veya tekrar kuralları ile yerleştirilmiş, ayrıca bu kuralların uygulanması giysilerin genel görünümüne hareketlilik kazandırmıştır.

Kavramların sayı sembolizmi ile yansıtıldığına dair uygulamalar; kadın giyimine ait, *semerli ve parçalı fes, kadife önlük, şal öynük, dış saya, iç etek, şalvar, boncuklu ve çarpana bel bağı, tuzluk ve arkalık*, erkek giyimine ait *terlik*, ortak giyime ait *alaca çorapta* görülmektedir.

Kadın giyimine ait *saya (sarı-kutnu-oymalı), önlük (kadife-şal)* ve erkek giyiminin *terlik* parçalarında kavramların yansımalarına ait uygulamaların daha yoğun olduğu görülmektedir. Görseelliği ile ön planda olan bu türler, gizlenmiş sembolizmi taşıyan ilgi çekici parçalardır.

Giyimde yaşanan değişimin, medenileşmenin simgesi kabul edildiği günümüzde Nebiköy örneği, modern yaşam içinde inanca dayanan kutsallığın sembolizmini yansıtması ile birlikte geleneğin canlı tutularak sürdürüldüğü nadir yörelerden biridir.

Yöresel giyimin, toplumlarda benimsenen kültür ve inancın dışı vurumu olduğu düşünüldüğünde; Nebiköy geleneksel giyim alışkanlıklarındaki farklılık ve özgünlüğün, bilinçli bir şekilde halen uygulamalarla sürdürülmesi halk bilimi açısından önemlidir. Giyimlerde; Alevi inanç sistemine dair kavramlardan üçleme, dört kapı kırk makam, on iki imam felsefeleri renk ve motif düzenlemeleri ile görsel unsurlara dönüştürülmüş ve inanç yapıtaşlarının zengin bir koleksiyonda canlı kalabilmesi sağlanmıştır. Çalışmada Tokat ili Nebiköy giyimlerinde inanç, ortak değerler ve özde birlik vurgulanmaya çalışılmıştır.

Sözlü gelenek ve ritüellerde yaşattıkları inanç izlerini, maddi kültür varlığı olan giyimlere aktaran ve Türk Halk Kültürü mirasına kazandıran Nebiköy, tarihi ve kültürel birikimi açısından zengin değerlere sahip ülkemizde naif yörelerden biridir. Sosyal hayat, yerel değer, inanç ve geleneklerden beslenen ülkemizde, inanç felsefelerinden kaynaklı somut kültür ürünleri Nebiköy örneğindeki gibi, ait olduğu toplumların çabaları ile yaşatılmaktadır.

İç dinamikleri ile kültürel yapılarını ayakta tutan ancak toplum yapısında büyük dönüşüm ve değişimleri gerçekleştiren küreselleşme tehdidi altında, halk kültürü doğal akışı giderek yıpranmaya başlayan yörelerimiz için dinamik bir ele alış gerekmektedir. Geçmiş deneyimlerden oluşan süzülmiş gelenek birikimi içinde bugünün anlaşılması ve geleceğin kurulabilmesi, geçmişin her türlü belgesine, kanıtına, doğru ve güvenilir bilgisine erişilebilmesine bağlıdır. Bu da Türk Kültür Tarihi içinde yer alması gereken kültür yaşantılarının varlık bilgileri açısından önemlidir.

Kaynakça

- ARSEVEN, C., Esad. (1983). "Aba". Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 4. İstanbul.
- ARTUN, Erman. (2000). "Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış", Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. Adana.
- ARTUN, Erman. (2001). "Küreselleşmenin Geleneksel Halk Kültürüne Etkisi", VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Küreselleşme ve Geleneksel KültürSeksiyon Bildirileri. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- ARTUN, Erman. (2008). Halk Kültürü Araştırmaları. Kitabevi Yayınları. İstanbul.
- BARIŞTA, Örcün. (1997). Türk İşlemelerinden Teknikler. No: 2. Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara.
- BAŞER, Güngör. (1983). Kumaş Tasarımı ve Analizi. Eğitim Basımevi, İstanbul.
- BAYAT, Ali Haydar. (2000). Türk Kültüründe Üçlü Sözler. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını. İstanbul.
- BAYAT, Fuzuli. (2008). "Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Bağlamda Yengi Kün (Nevruz): Mitolojik Olgudan Mitolojik Kurguya". Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Sayı: 7 (1). s. 139-148. Gaziantep.
- BEYZAT, Esen. (1990).Tokat Bölgesi Geleneksel Giyimleri . Feryal Matbaası. Ankara.
- BİRDOĞAN, Nejat. (2006). Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik. Kaynak Yayınları. İstanbul.
- BOZGEYİK, Burhan. (2000). Oniki İmam ve Alevilik. Türdav Yayınları. İstanbul.
- CASSIRER, Ernst. (1950). The Myth of The State. (ed. Charles William Hendel). Yale University Press. New Haven.
- ÇAMUROĞLU, Reha. (1995). "Alevism in Turkey and Comparable Sycretistic Religious Communities İn The Near East İn The Past And Present". Syncretistic Religious Communities in the Near East Collected Papers of the International Symposium, 14-17 April 1995. pp. 25-34. Berlin.
- ÇAYCI, Ahmet. (2002). Anadolu Selçuklu Sanatında Gezegen ve Burç Tasvirleri. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- DENİZ, Bekir. (1982). "Karadeniz Bölgesi'nde İlginç Bir Dokuma Çeşidi Dasdar". Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi. Cilt: I. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. s.31-35. İstanbul.

- DİNÇ, Ahmet-ÇAKIR, Ramazan. (2008). Türkmen Kültürü ve Türkmenlerin Sosyo İktisadi Düşüncesi. Ayrikotu Yayınları. İstanbul.
- DURBİLMEZ, Bayram. (2007). "Kırım Türk Halk Anlatılarında sayı Simgeliği". Milli Folklor. Yıl: 19. Sayı: 76. Geleneksel Yayıncılık. Ankara. s. 177-190.
- DURBİLMEZ, Bayram. (2009). "Türk Kültüründe ve Fütüvvet-nâmelerde Dört Sayısı". Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi. Sayı: 52. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara. s. 71-86.
- DURBİLMEZ, Bayram. (2011). "Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Mitolojik Sayılar". Journal of World of Turks. Vol: 3. No: 1. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları. Sivas. s. 77-93.
- ENGİN, İsmail-ERHARD, Franz. (2001). Aleviler - İnanç ve Gelenekler. Cilt: 2. Deutsches Orient-Institut. Hamburg.
- ERAVŞAR, Osman. (2004). Tokat Tarihi Su Yapıları. Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Konya.
- ERONÇ, Perihan. (1984). Giyim Süsleme Teknikleri. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul.
- ERÖZ, Mehmet. (1990). Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- ERSAL, Mehmet. (2011). "Alevi İnanç Sistemindeki Ritüelik Özel Terimler: Musahiplik". Turkish Studies - International Periodical For The Languages. Literature and History of Turkish or Turkic. Vol: 6/1 Spring. Turkey. p. 1058-1083.
- ERSEVEN, İ., Cem. (1996). "Budizm ve Bektâşilikte Ortak Motifler". Bilim ve Ütopya. Sayı: XXVI. Ağustos. Kaynak Yayınları. İstanbul. s. 16-17.
- EYÜPOĞLU, İ. Zeki. (2010). Bütün Yönleri ile Bektaşilik. Der Yayınları. İstanbul.
- FIĞLALI, Ruhi. (1995). "Ana Hatlarıyla Alevilik". Günümüzde Alevilik ve Bektaşilik. (Panel.22.02.1992). Türk Diyanet Vakfı Yayınları: 177. Ankara.
- GÖKBİLGİN, Tayyib. (1979). "Tokat". İslam Ansiklopedisi. Cilt: XII, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul. s. 401-412.
- GÜNAY, Umay. (1999). "Osmanlı İmparatorluğu ve Türk Halk Kültürü". Osmanlı Kültür ve Sanat. Cilt.9. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara.
- GÜRBÜZ, Erdoğan. (2007). Kültür Varlıkları. (Editör: Selahattin Adıgüzel). Tokat İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. Tokat.
- GÜVENÇ, A. Özgür. (2009). "Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme". A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. Sayı: 4. Atatürk Üniversitesi Yayınları. Erzurum. s.85-97.
- GÜZEL, Abdurrahman. (2002). Hacı Bektaş Veli ve Makalat. Akçağ Yayınları. Ankara.
- HACI BEKTAŞ VELİ. (1996). Makalat. (Haz. Esad Coşan). Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- HACI BEKTAŞ-I VELİ. (2004). Makalat-ı Gaybiyye ve Kelimat-ı Ayniyye, (Çev. Davut Duman - Haz. Gıyasettin Aytaş-Hacı Yılmaz), G.Ü. Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları. Ankara.

- HALMAN, T., Sait. (2007). *Rapture and Revolution: Essays on Turkish Literature*. Syracuse University Press. Newyork.
- HANİLÇE, Murat. (2011). “Şeriyeye Sicillerine Göre XIX. Yüzyıl Başlarında Tokat’ta Giyim”. *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 30. Selçuk Üniversitesi Yayınları. Konya. s. 423-455.
- İMER, Zahide. (2001). *Gaziantep Yöresinde Üretilen Kutnu, Alaca ve Meydaniye Kumaşlarının Bazı Teknik Özellikleri*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- İNAN, Abdülkadir. (1987), “Türk Destan ve Masallarında Kırklar Motifi”, *Makaleler-İncelemeler I. Türk Tarih Kurumu Yayınları*. Ankara.
- KAHRAMAN, S. Ali. (2010). *Evliya Çelebi Seyahatnamesi -Akkirman-Belgrad-Gelibolu-Manastır-Özü-Saraybosna Slovenya-Tokat-Üsküp-*. Cilt:5. (Günümüz Türkçesiyle). Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.
- KAYA, Mustafa-v.d. (2010). “Tokat Yöresi Halk Oyunları Giyimleri”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. Sayı: 56. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara. s. 249-268.
- KORKMAZ, Esat. (2005). *Ansiklopedik Alevilik-Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*. Anahtar Kitaplar Yayınevi. İstanbul.
- KORKUSUZ, Süheyla. (1990). *Nakış*. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul.
- NAS, Emine-HİDAYETOĞLU, Melek. (2005). “Bursa Karagöz Sanat Evi’nde Bulunan Kadın Başlıkları”. II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı. Cilt 3. Uludağ Üniversitesi Yayınları. Bursa. s.1254-1261.
- NAS, Emine-ÇELEBİLİK, Gülizar-DEMİRBAŞ, Aliye. (2011). “Tokat Merkezine Bağlı Nebiköy Geleneksel Erkek Baş Giyim Parçası “Terlik”. III. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi/Sanat Etkinlikleri. 30-31 Mayıs (May). Konya. (Baskıda).
- NOYAN, Bedri. (1987). *Bektaşilik Alevilik Nedir?*. Selçuk Yayınları. Ankara.
- NOYAN, Bedri. (2006). *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevilik (VII. Cilt)*, (Bektâşilik ve Bektâşilik Ahlâkı). Ardıç Yayınları. Ankara.
- OĞUZ, M., Öcal. (2005). “Somut Olmayan Kültürel Miras: Türkiye’de Nevruz/Yenigün”. *Milli Folklor*. Cilt:9.Yıl: 17. Sayı: 65. Geleneksel Yayınları. Ankara. s. 5-17.
- ÖGEL, Bahaeddin. (1989). *Türk Mitolojisi I: ‘Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar’*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara.
- ÖNDER, Mehmet. (1995). *Antika ve Eski Eserler Kılavuzu*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. Ankara.
- ÖZ, Baki. (2001). *Dünyada ve Türkiye’de Alevi-Bektâşi Dergâhları*. Can Yayınları. İstanbul.
- ÖZCAN, Hüseyin, (2004). “Bektâşilikte Dört Kapı Kırk Makam”. *Journal of Turkish Studies*. Vol: 28/1. Harvard University Press. USA. pp. 241-247.
- ÖZKAN, İsa. (2009). “Ergenekon Destanı Hakkında”. *Türk Yurdu*. Cilt:29. Sayı: 265. Eylül Türk Yurdu Yayınları. Ankara. s.43-47.

- ÖZKARCI, Mehmet. (1995). “Eski Türkçe’de Kullanılan Dokuma ve Giyim Terimleri”. Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı: XIII. Atatürk Üniversitesi Yayınları. Erzurum. s. 289-344.
- SALMAN, Fikri. (2004). “Türk Kumaş Sanatında Görülen Geleneksel Kumaş Çeşitlerimiz”. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi / Journal Of Fine Arts Faculty. Sayı: 6. Atatürk Üniversitesi Yayınları. Erzurum. s. 13-42.
- SCHİMMELE, Annemarie. (2000). Sayıların Gizemi, (Çev. Mustafa KÜPÜŞOĞLU). 2. Baskı. Kabalıcı Yayınları. İstanbul.
- SKIDELSKY, Edward. (2008). Ernst Cassirer: The Last Philosopher of Culture, Princeton University Press, New Jersey.
- TYRCHNIEWICZ, Peggy – HICKS, Bill. (1979). Ethnic Folk Costumes in Canada. Hyperion Press. New York.
- TOURNEFORT, J., P. (1718). Relation d’un Voyage du Levant: fait par ordre du ..., Aux dépens de La Compagnie. Amsterdam.
- TURAN, Şerafettin. (1994). Türk Kültür Tarihi. Bilgi Yayınları. Ankara.
- TÜRKDOĞAN, Orhan. (1995). Alevi-Bektaşî Kimliği: Sosyo-Antropolojik Araştırma, Timaş Yayınları. İstanbul.
- TÜRKİYE’DE HALK AĞZINDAN DERLEME SÖZLÜĞÜ. (1978). Cilt: 10. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.
- ÜZÜM, İlyas. (1997). Günümüz Aleviliği, İsam Yayınları. İstanbul.
- YAMAN, Mehmet. (1993). Alevilik (İnanç, Edeb, Erkan), Berfin Yayınları. İstanbul.
- YILDIRIM, Dursun. (2002). “Ergenekon Destanı”. Türkler. Sayı:3. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara. s. 527-543.
- ZELYUT, Rıza. (1990). Özkaynaklarına Göre Alevilik. Anadolu Kültür Yayınları. Ankara.

KAYNAK KIŞILAR

- Duran Çiçek, Tokat/ Nebiköy 1955 - İstanbul Nebiköy Derneği Başkanı
- Altun Çiçek, Tokat/ Nebiköy 1960 - Ev Hanımı
- Fatma Çiçek, Tokat/ Nebiköy 1928 - Ev Hanımı
- Mustafa Çiçek, Tokat/ Nebiköy 1962 - Çiftçi
- Kiraz Çiçek, Tokat/ Nebiköy 1953 - Ev Hanımı
- Ali Bektaş, Tokat/ Nebiköy 1963 - Muhtar
- Akgül Bektaş, Tokat/ Nebiköy 1945 - Ev Hanımı
- Emine Bektaş, Tokat/ Kınık Köyü 1964 - Ev Hanımı
- Döne Arslan, Tokat/ Nebiköy 1949 - Ev Hanımı
- Hüseyin Arslan, Tokat/ Nebiköy 1949 - Emekli
- Esmegül Aydın, 1942 Nebiköy - Ev Hanımı
- Dudu Aydın, 1951 Nebiköy - Ev Hanımı
- Halil Aydın, 1961 Nebiköy - Çiftçi
- Ayşe Aydın, 1959 Nebiköy - Ev Hanımı
- Ayşe Gülen, Tokat/ Nebiköy 1951 - Ev Hanımı
- Nuray Yıldız, Tokat/ Uzun Belen Köyü 1978 - Ev Hanımı